

PLANINAR

Vjesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva

U ZAGREBU.

»Planinar« izlazi svaka dva mjeseca na 16 stranica, a izdaje ga »Hrv. plan. društvo. — Godišnja pretplatnina a ujedno članarina jest 6 K; pojedini broj stoji 1 K. — Novci se šiljaju društvenom blagajniku g. Ivanu Exneru, uraru i draguljaru, Petrinjska ulica br. 7 naprotiv Sudničke ulice na Zrinjskom trgu. — Uredništvo vodi prof. Vjekoslav Novotn

Broj 5.

Za rujan i listopad 1908.

God. XI.

Mangart.

(Piše Josip Pasarić).

(Svršetak.)

Od vrha Predela spušta se putnik po prilici četvrt sata po krasnoj cesti do Mangartove doline, gdje se na lijevo odvaja crvenom bojom označeni planinarski put na Mangart. Taj put ide prodolom kraj potoka i Mangartske alpe dijelomice šumom do kuta doline, gdje se počinje polagano uspinjati po novim serpentinama, koje su tako zgodno izvedene, da se po njima može na konju jašti do pod vrha Puhera, odakle će se na godinu izgraditi novi put za jahače do Mangartske planinarske kuće. Cijeli taj put od Predela do planinske kuće traje uz dva tri odmora oko 2 i pol sata, ne zadaje nikakvih poteškoća i nalik je više na šetnju, nego na planinski uspon. Uzlaz na vrh našega Rišnjaka puno je tegotniji od toga puta.

Planinska kuća pod Mangartom pripada bjelačkoj podružnici austrijskoga njemačkoga alpinskoga društva, koje uzdržaje i puteve na Mangartu. Tek na putovima spram belopećkih jezera zamjećuju se slovenski napis. Po tome se čini, da Mangart u planinskem pogledu pripada pretežno sferi njemačkog alpinskoga društva, dok naprotiv na Triglavu imaju Slovenci prevlast i najljepše točke. Zato valjda i susrećemo na Mangartu većinom Nijemce, a na Triglavu u pretežnom broju Slovence i druge slavenske planinare.

Planinarska kuća dobro je opskrbljena poput ostalih sličnih zakloništa u Alpama. U njima planinar za ljetne sezone može dobiti jela i pila uz prilično umjerene cijene, tako da ne treba živeža sobom nositi. Put od planinarske kuće na najviši vrhunac Mangarta vodi pol sata prema sjevero-istoku po kamenitoj tratinji pod vrškom Puhera do grebena Travnika i Maloga Mangarta. Sa toga grebena pruža se krasan pogled u duboku dolinu na belopećka jezera kao i na velike Ture i centralne Alpe. Otuda ide put uz okomite stijene Maloga Mangarta preko sedla medju ovim i velikim Mangartom. Tu počinje nešto oštriji uspon

preko sitnoga kamenja i sniježnih poljana. Prošavši preko drugoga sniježnoga polja planinar se diže po rubu strme pećine i zamalo zakreće na lijevu sjevernu stranu pod glavicu Velikoga Mangarta, odakle se otvara vidik u okomite, duboke ponore prema jezerima. Tko nije prost od vrtoglavice, treba da odvrti pogled od tih okomitih ponora. Odavle treba obaći glavicu i krenuti na istočnu stranu po stubama, što su u kamen usječene, po sniježnim poljima, koja su prilično nagnuta i preko grebena obraslih rijetkom travom. Na strmijim mjestima put je uklesan u pećinu, isječene su stepenice, zabijene željezne šipke, spojene jakom željeznom žicom, tako da i za slabijega planinara nema nikakve opasnosti. Kad se dodje na istočnu stranu piramide, počinje po dosta strmom hrptu uspon na vrhunac Velikoga Mangarta. Vidik sa vrha Mangarta ide medju najkrasnije u Julskim Alpama; za čista i vedra obzorja seže od štajerskih planina preko veličajnih Visokih Tura s bijelim ledenjacima pa sve do južno-tirolske Vedrette Marmolate, prema zapadu na Kanin, Montaš, Viš, a prema jugo-istoku na orijaški Triglav. Svrne li planinar pogled u doline, vidi ništa manje nego pet jezera: Rajbl, Vrbsko, Osjačko, Blaško i Belopečsko. Srce se planinaru razblaži i on za čas zaboravi sav napor i umor pri uspinjanju. Taj je vidik pun slikovite izmjene i snažno se dojima svojim oštrim kontrastima.

Osim opisanog običnog puta vode na vrh Mangarta dva prilično tegotna i nemalo opasna puta: jedan s južne strane po strmmi i okomitim stijenama, po kojim se mogu verati samo dobri penjači; a drugi se s običnoga puta pod samim vrhom Mangarta odvaja na desno po sniježnoj udubini i ide vrlo strmo i gotovo ravno uz stijene prema vrhuncu. Taj je drugi put obično zaledjen i po njem se sa vrha runi kamenje, što znatno otešava penjanje. Na Mangartu uopće treba paziti na poledicu preko sniježnika i na odronjivanje gorskoga kamenja.

Putna je osnova glasila, da ćemo još istoga popodneva sići prema Belopeči kraj jezera. Pristadosmo na silaz kroz Klanšku skrbinu, jer da je silaz preko Travnika nešto kraći, ali veoma strm i prilično opasan. Na tom se naime putu već zbilo više nesreća. Prije nekoliko godina zaglavljujući slike slikačica namještajući svoje slikarske sprave. Na tom se putu prije dvije tri godine strmoglavlji čuveni jedan planinar, kušajući tim pravcem kraći novi uspon na vrhunac Mangarta. No ako i put kroz skrbinu nije na tako zlu glasu, ostat će nam ipak u trajnoj uspomeni kao jedan od najtežih alpinskih silaza. Za neuvjebane noge to je prava pokora. Uspon na vrh Mangarta prava je šala prema tomu sklizavom silazu. Kako se uska skrbina medju okomitim pećinama u početku dosta strmo spušta, morali smo se po uputi vodičevoj tijelom nagnuti natrag i osloniti na duge alpinske štapove, a okovane pete cipela čvrsto zabosti u kameniti šljunak i prudj. Tako smo se stali sklizati zajedno sa sitnim kamenjem niz taj strmi klanac, pomno pazeći, da se ne oskliznemo i ne nastrandamo. Od toga ne-prestanoga sklizanja i koturanja od kamenja do kamenja postaju noge nesigurne i počinju klecati, a nerijetko se dešava, da se putnik zaista osklizne i „sjedne“, čime se za čas zaustavi to nimalo ugodno silaženje. Još je gotovo gore, kad sa

sitnoga kamenja dodješ na krupnije komade i plosnate litice, koje treba oprezno obilaziti ili pak mjestimice plaziti. A tomu klancu kao da nema kraja ni konca, jer se svedj ukazuju novi njegovi dijelovi. Sa strmoga kamenja dolazimo na pričljeno nagnute sniježne poljane, po kojima se putnik može „drsat“; ako umije, a ako nije uvježban, treba da ovdje bude na oprezu, osobito ako je snijeg tvrd i zaledjen. Kako je toga dana bilo vruće, snijeg je na površini okopnio, pa nije bio zgodan za „drsanje“. Od velikoga napora postalo nam silno vruće, tako da nam je znoj curkom curio na kamenje i snijeg pod nama. Silna nas je žedja spopala, a vode ni za lijek u blizini. Na više smo mjesta tražili sniježnicu, da utažimo žedj, ali utaman! Pobojasmo se za našega novajliju, komu su noge stale silno klecati, tako da se na mahove činilo, e ne će da vrše svoju službu, pa da će na pô puta sustati. Večernji se sutan hvatao i noć primicala bez mjeseca. U Klanšku skrbinu udjosmo u 6 i pô sati pod večer, a u dolinu stigosmo oko 8 i pô. Od kuta doline vodi put po šumi do belopećskih jezera, a traje po prilici 1 sat i pô. Taj dio puno je lakši, samo se čini po tmini dug i neprijatan. Bez vodiča bili bismo tu zlo prošli i po svoj prilici za one tavne večeri zalutali. Oko 10 sati na večer stigosmo dobrabno utrudjeni i izmučeni do svratišta, kraj donjega belopećkoga jezera. Gostionica je kao na blagdan bila na našu nemalu sreću još otvorena. Tu se malko okrijepljimo, a oko 11 sati krenusmo u pô sata udaljenu Belapeć u dolini kraj željezničke pruge, da potražimo konačište. Zlo uradismo, što nijesmo pošli desno u Radeče u svratište „Mangart“, jer u Belopeći bila su oba svratišta puna puncata, pa jedva nadjosmo konak kod tamošnjega mesara g. Kočevara, našeg zemljaka, Jaskanca.

Mjesto toga silaza kroz Klanšku skrbinu preporučujem neuvježbanim planinarima, da udju natrag istim putem prema cesti, što vodi sa Predela u Flič. Ovim se putem mogu vratiti preko Predela u Trebiž i iz Trebiža željeznicom poći do Belepeći i razgledati divna jezera; ili pak mogu sa Predela kolima krenuti romantičnom uvalom Fliča prema Tolminu, a odanle novom željeznicom ili prema Trstu ili prema Bohinjskom jezeru. Za ovaj drugi put potrebna su 3 dana, ako putnik hoće usput posjetiti Bohinjsko jezero ili Trst. Vodič nas je stajao za uspon i silaz istoga dana 20 kruna.

Gorska bolest.

(Saopćenje Dr. Fran S. Gundrum-Oriovčanin).

Tko bi rekao, da planinarstvo, taj krasni regbi uzvišeni sport, koji toliko prudi zdravlju čovjeka u duševnom i tjelesnom odnosu, stvara ipak teške pogibli? I kao da je ovo jedan izmedju bezbrojnih primjera, koji dokazuju, da na ovom svijetu nema ništa savršena, da nema, u što se zlo i nesreća ne bi umiješala.

Naslada za prirodom! Koli je neopisivo slatka! Ta što te može jače uzni-

jeti, nego kad listaš u knjizi prirode, gdje na svakoj strani nadješ nešto nova ili nešto, što si već vido, ali te ipak zanima? Budnim okom, vesela srca, ushićene duše ne svračaš oka, dok ti se želja ne zasiti. Po sto puta gledaš, kako sunce goni mrak, kako mrak nadvladjuje dan; kako zvijezde na tisuće i tisuće izbijaju u onoj nedokućivoj nebeskoj modrini; kako u njozi mjesec pliva sa tajnim svijetlom njegovim. I ne ćeš zasititi požude za gledanjem, tvoje začudjenje ne može steći vrhunca, te si opet želiš gledati te pojave nebeske, koje u svakom pogledu uplivišu na ono, što je tebi bliže, što je okolo tebe! Čudesnost te božanske prirode te privlači, pa da ju jednim trenom oka lakše pregledaš, da ti oko zasegne u gotovo nedoglednom krugu ili prostrankom, penješ se onamo gore, gdje si oro vrh timora gnijezdo vije . .

Tako je sada; prije toga nije bilo. Prije se je čovjek više veselio miro-ljubivoj ljepoti krajolika prirode; ograničenoj slici grma i šume i livade, kroz koju žubori srebrnasti potočić. A nije bilo ni tako lako uspeti se nebu pod oblake poradi nesigurnosti, poradi zločestih ljudi i grabežljive zvjeri i t. d. Tko je išao na visoka brda i preko njih, išao bi nekako „pod moraš“, vrlo rijetko od slasti ili zabave. I može se reći, da se planinarstvo silno razmahalo; a i punim pravom, jer planinarstvo je objektivno ga prosudjujući sport nad sportima.

No kako rekoh, taj divni sport nosi u svojim njedrima ljutu guju; ali se je ne treba bojati u našim krajevima, jer nema tako visokih gora ni planina, da bi se porodila bolest, koju bi prozvao „gorska bolest“(*). Ime to uvede Meyer - Ahrens po Acostî (1630.) i Wilke - u. Ovu bolest upoznaše stanovnici onih krajeva, u kojima nema visočina, tek onda, kad su počeli veseliti se i ljubakati sa velebnim krasotama planina i kad su tražili, da si jačaju tijelo i dušu uspinjanjem na gore i brda.

Ali ne poznadu samo evropske države sa visokim gorama gorsk u bolest, nego za nju znadu i stanovnici inih krajeva izvan Evrope. Tako je na a z i j a t s k i m visočinama zovu „Bitsch“ ili „Bischki Hana“ a i „Kharab Hana“ t. j. zao, otrovni uzduh ili „Seran“ — otrovni vjetar; u T i b e t u: „Bies“ ili „Mundara“. Peruanci je označuju imenom „Sorroche“; P u n a - I n d i j a n c i: „Veta“. Svi Indijanci misle, da bolest nastaje od dima pržene antimonske kovjne. Na Borneu se nazivlje „Ikak“, a neki je I n d i j a n c i zovu „Chunnus“.

Ovo sam naveo ponajviše stoga, da se znade, kako je gorska bolest jamačno već odavna diljem valjda cijelog svijeta bila poznata, ma da ima osoba novijega vremena, koji nikako ne će da priznадu, da ima osebujna „gorska bolest“, pa pripisuju različne pojave, koje su značajne za tu bolest, živčanoj razdražljivosti, neshodnoj hrani i pilu, strahu, umoru, alkoholu i koječemu, što planinarstvo sa sobom nosi. No ove su tvrdnje dabome neistinite, jer „gorska se bolest“ ima smatrati kao bolest sui generis.

* U Nemičićevom ljekarskom rječniku nije spomenuta.

Albert von Haller (znamenit anatom, fizijolog, botaničar, liječnik i pjesnik (rodj. 16. listopada 1708. u Bernu, umro 12. prosinca 1777.) bijaše prvi, koji je opjevao uzvišenu, velebnu prirodu visokih gora kazujući, da velika scenerija planina ne radja strah, nego ushit.

U svom životopisu izvješćuje o svojim putovanjima, koje je kao ravnatelj solare poduzimao. „Put bijaše vrlo neugodan... morao sam po opasnim putevima udariti, da se vratim kući“. Njemu bijaše put u gorje Aigle „tegotan“, a to bijaše put, što bi ga planinar danas prevadio za pô dana. U svojoj fizijologiji tvrdi, da ljudi slabih pluća u Švicarskoj sigurno umru, ako se odluče, stanovati u višim krajevima, a naročito za toplijega vremena; jer zima ublažuje bolesti, koje su uzrokovane razrijedjenim uzduhom. Kad se ljudi velikim naporom penju na planine, dobivaju groznice, padaju od omiglavice, krvare na nos, hrače krv. To je Hallerovo mnjenje.

Ummi Isusovac José de Acosta bijaše prvi, koji je već 1590. godine opisao pojave „gorske bolesti“, što ga je u Peru stigla. Kad je prolazio preko planine, koja se onda zvala Paria caca (oko 4500 m. nad morem), uhvati ga blizu vrška planine, makar je jašio, neka neobična, gotovo smrtonosna bolest, da je skoro sa sedla pao; morade jecati, bljuvati, pa je napokon od jake boli krv bljuvao. To je trajalo nekoliko sati, dok nije prispio u niže krajeve. Slično su trpili i njegovi pratnici, pače i tegleća marha.

Bourritt, kanonik u Ženevi, opazio bi 1776. godine nakon deset časaka, kad se bio uspeo na Mont Buet (3110 m. nad morem), da su „zaspale“ njegove okrajnine, pa je pao u nesvjesticu.

Od onoga doba pa sve do danas opisuju različni istraživaoci i putnici „gorsku bolest“, koju su sami preboljeli uspinjući se u visoko gorje ili na drugima, opažali. Tako su planinari Himalaye gorja, a naročito Moorcroft, braća Schlagintweit, Couway, dr. Carl Diener, Sven Hedin i drugi opisali gorskou bolest, koja se po njima u glavnom sastoji u teškom disanju, jakim bolima u glavi, mučnini, krvarenju iz nosa, hračenju krvi, velikoj slabosti, jakom kucanju srca, studeni i neosjetljivosti u nogama i t. d.

Tchudi, S. I. Bailey, Middendorf, Mr. Perriny i dr., navode svoja iskustva o gorskoj bolesti, kad su se uspinjali na Ande; De Saussure, Pictel, Gottlieb Studer, inžinir Infeld i dr. spominju o toj bolesti pohadjajući Alpe, da je bilo i smrtnih slučajeva, a to sve dokazuje, da odista ima bolest, koja se zove „gorska bolest“.

Na temelju novih opažanja najglavnije su odnosno najobičnije pojave „gorske bolesti“ kod čovjeka ove: Odvratnost od jela i pila; gadljivost, velika žedja, osobito za vodom, koja najbolje osvježuje; mučnina; bljuvanje; pobrzano, stenjajuće disanje; brže kolanje krvi; znatno bijenje velikih kucavica n. pr. onih na sljepočicama; silno kucanje srca; strah od ugušenja; znatna glavobolja, nagon na omiglavicu; neodoljiva pospanost; san, koji ne krijeći te odista nepojmljiva mlohatost; umor gotovo svih mišića, koji ja-

mačno nastaje uplivom toksina, — otrova umora — što prelaze u krv, pa oštećuju mišiće i druge ustroje tijela. U jačim se slučajevima tjelesnoj slabosti pri-družuje jaki duševni umor; sila volje ponestaje i posve trne; indolencija, što nastaje zbog studeni, snijega i bure ne dozvoljava, da bolesnik shvati prijeteću opasnost, a čuvstvo je slabosti tako jako, da bolesnik radije na mjestu propane, gdje je pao, nego da pokuša krenuti.

Ove se pojave opažaju svuda, gdje ima „gorske bolesti“, te se imadu smatrati odista kao najglavnije pojave. Nije druge, nego ustvrditi, da jamačno ima samo jedna vrsta gorske bolesti, pa se ne može dozvoliti, da se dijeli u više vrsti, kao što ima n. pr. jedna vrsta „morske bolesti“ sa različnim pojavama, koje ne moraju sve u jedan mah izbiti na javu.

I kod životinja, t. j. tegleće marhe se opažalo teško disanje i velika slabost mišica. Osim ovih pojava bolesti opažaju se kod čovjeka često još i druge pojave, koje su valjda uvjetovane djelomično naglom promjenom topline, silnim isparivanjem vode na koži te naglim i neposrednim uplivom i odrazom sunčanih zraka; nadalje jačom ili slabijom zažarom kože na tijelu i očnim opojnicama, jakim podražajem sluznica, koje su uzduhu izvrgnute, kao n. pr. sluznice ždrijela i svima posljedicama, koje su sa takvim promjenama skopčane. Nijesu samo navedene pojave, koje se osnivaju na poremećenju najglavnijih životnih funkcija kao: proces disanja, kolanje krvi, djelovanja mozga, koje se javljaju u različnoj jakosti i kombinaciji, nego osim ovih pojava izbijaju još i druge, koje u istu vrstu spadaju, ali se tek redje opažaju, kao n. pr. krvarenje iz bubrega, crijeva (takodjer kod životinja), bljuvanje krvi, hraćenje krvi, krvarenje iz usnica i kože, otupljenje mozga u duševnom pogledu, naginganje na ljutost, srditost, nestrljivost, živilje duševno djelovanje, čuvstvo lahkote i t. d.; napokon čudnovati šum u ušima.

Najnapadnija je pojava brže disanje, što nije samo najobičnija pojava svih pojava gorske bolesti, koja se kod planinara opaža, nego se ta bolest tako-djer opaža kod različnih vožnja u uzduhu. To najbolje dokazuje, da ta pojava nije uzrokovana umorom kod uspinjanja na planinu, nego se ima pripisati slobijem tlaku uzduha. Bilo, koje u odraslu čovjeku u času poprečno 70 puta bije, udara do 100, 112, a i više puta. Mislim, da mi nije potrebno upustiti se ovdje u potanje razglabljati o postajanjima pojedinih pojava, koje vode gorskoj bolesti, kao ni o uplivu uzduha na krv, na kolanje, na disanje i t. d.; to zasijeca više u liječničku struku, a praktičnom bi planinaru to dosadjivalo. Glavno je, da se znade za bice bolesti i način, kako se od nje očuvati možemo.

Izvršno sredstvo protiv gorske bolesti je umni i shodni training: shodno disati, dobra hrana i uznastojati, da se tijelo na najlakši način opskrbvi dostatnom količinom kisika. Ne valja silno umaranje; štetna je nedostatna, ne-shodna ili prekomjerna hrana i slabo gibanje tjelesno; opasna je tjelesna slabost, neizmjerno štetan užitak alkohola, čaja, kave, te pušenje duhana, napokon ne-

dostatan san i t. d. Sve ove, pa i druge vanjske štetne prilike mogu dovesti do „gorske bolesti“, jer ovi čimbenici oštećuju ustroje, koji tijelo opskrbljuju kisikom, a to su pluća i srce. Postepena priuka na sve veće visine prvi je i najglavniji preduvjet za one osobe, koje gorskoj bolesti naginju. Svetrano se preporuča, da se kod uspinjanja duboko, mirno diše i da se ne govori. Za ružna, sparna vremena i žestoke vrućine najbolje je ostati kod kuće. Najjednostavnije pako i najsigurnije ljekovno sredstvo jest, da se opasna visočina što prije napusti te da se što brže sadje. Otvorenje koje krvne žile moglo bi opasne pojave u plućima možda odstraniti. Kadkad je dostatno, da se obodno (periferno) krvno žilje umjetno proširi n. pr. toplim kupkama nogu ili ruku. Od ljekovnih sredstava preporuča se kamfor, coffein i t. d., koje bi svaki planinar sa sobom mogao ponijeti. Kadkad pomaže, ako vodoravno legneš i miruješ; ali tijelo valja dobro pokriti, da ne ohladi ili ne ozebe. Vrlo valja paziti, da crijeva dobro dje luju. Mnogo pomaže naglo izdisanje poslije dugoga dubokoga udisaja; time se nabreklo žilje pluća kao iscijedi. U težim je slučajevima od velike koristi udi savanje kisika.

Mjesto sveopće obljenog i najžećega otrova po čovječanstvo, t. j. mjesto alkohola, neka se svaki čovjek a osobito planinar protiv žedje posluži voćnim sokovima. Ima planinara, koji bez boćice domaćega — ne će u planine. Jer su zlo upućeni ili se ne će da dadu uputiti, alkohol im je lijek u takovim zgodama, što dabome nije istina. Ne zna se doduše pravo, kakvu je ulogu alkohol igrao kod dosadanjih nesreća; no rekao bi, da je alkohol više skrivio, nego ostali uzroci. To valja osobito, kad se koji planinar smrzne ili kad njegove sile posve smalakšu, pa ne može dalje. Uzrok je tomu, što još velik dio ljudi, pa i inteligentnih slojeva, vjeruje u vrlo lažljive nazore, da alkohol grije i da štiti protiv zime, da krijepi i jači, dok se u istinu baš protivno zbiva. Alkohol samo časovito uzbudjuje živčani sustav; toplina tijela skoro pada, a sile se tjelesne naglije gube.

Izvrsno je sredstvo limonada*). Kad planinaru uzmanjka voda, neka bocu natrapa snijegom; nu pošto rastopljeni snijeg neugodno upliviše na sluznice usta, treba mu primetnuti malo kuhinjske soli. Nije dobro na usta disati. Disati se mora na nos, a usta zatvoriti, jer će se sluznice usta i ždrijela jako osušiti, pa će žedja silnije mučiti. Dobro je, da planinari sa sobom ponesu mljeka, s praktičnih razloga kondenzovano, koje se može pomiješati vodom i onda pitи.

Kad sam piće spomenuo, reći ću koju i o hranu planinara.

Prije svega treba znati, da planinar i u jelu mora biti vrlo umjeren. Umjerenost je geslo, što vodi i zdravlju i dugom životu.

Ima planinara, koji će na vrlo visoka brda, pa im je najviše na umu briga za jelom i pićem. Istina je, da napor, što ga planinarstvo sobom nosi, zahtijeva obilniju hranu. Planinar može koješta i mnogo više probaviti, što u gradu

* Ja uvijek nosim sa sobom nekoliko limuna, voća — suho ili friško — i soli. Limun medje kao jabuku, pa je za mene najizvrsniji lijek protiv žedje. (Uredn.)

ili selu ne bi mogao.. Tako n. pr. mast i masna jela ne zahtijevaju razmijerno veliki posao kod probave, pa će male količine stvarati mnogo tjelesne eneržije. U višim predjelima, gdje je uzduh hladniji, treba da se čim god tijelo bolje „naloži“, te je baš mast za to uopće najprikladnije hranilo. Tako barem fizijologija uči i iskustvo, da planinar može više masti potrošiti, nego li bjelančevinaste hrane. Zato valja ponijeti slanine ili maslaca. Tko je vičan mesu, neka si ga ponese, bilo priredjenoga, bilo konserva. Vrlo je shodno ponijeti jaja — tvrdo ili meko skuhanih — pa lako probavlјivoga bijelog kruha. Probitačno je poslužiti se kojekakvim slatkišima, suhim voćem, šljivama, grožđnjicama, jabukama i kandiranim voćem. Sve je to vrlo hranivo, a kakve slatkiše svatko rado jede i onda, kad umoran baš nema osobite volje za drugu hranu. Slador osobito brzo osvježuje i oživljuje, jer u tijelu brzo izgori i mišiće okrijepi. Neke vrste sladora gase žedju, tako n. pr. onaj kiselasti, što se miješa citronovom kiselinom. A kad nema drugo, neka planinar ponese sira i kruha, što će posve dobro nadomjestiti svaku hranu.

Planinar neka jede često a svaki put malo; nije dobro želudac prenatrpati; jer kad veće količine hrane dospiju za probavu u crijeva, trebati će tamo obilnije krvi, koja se djelomično oduzima mišićima.

To sam htio navesti, da upozorim na biće „gorske bolesti“ pa da dadem kratku uputu o hrani i piću; držim bo, da to svaki planinar mora znati, makar u našoj domovini nema tako visokih planina, da bi planinar bio u opasnosti, da se razboli od „gorske bolesti“. Ali hrvatski se planinari ne ograničuju samo na gore i planine naše lijepo domovine; ima ih, koji se uspinju na mnogo više gore, nego su naše, pa je dobro, da za tu bolest znamo, to više, što se ovo zadnjih godina žaliboze vrlo često dogadjaju nesreće i što je baš nedavno smrt nastupila od gorske bolesti, što vrlo rijetko biva. Cijenim, da ne će biti suviše, ako ovdje taj slučaj u kratko opišem. O njemu izvješćuje dr. Kamillo Alessandro, predstojnik geografskog opservatorija „Regina Margherita“ na Monte Rosa (4559 m.).

U taj opservatorij dolaze svakoga ljeta učenjaci iz svih krajeva svijeta, da proučavaju, što je zanima. Medju inima bijaše ove godine tamо i profesor Erich Lehmann iz fotokemijskoga laboratoriјa višeg učilišta u Charlottenburgu, koji je spektroskopski istraživao sunčano svjetlo. Kad je izradio svoju zadaću, ode iz opservatorija, da se spusti u Zermatt. Pratili ga vodič Perron te trhonoše Welahen i Biner. Potonjega je u noći, prije nego će sići, napala gorska bolest, što se u toj visini često dogadja, ali obično brzo prodje, kad bolesnik koju stotinu metara niže sadje.

Bijaše magla i jak vjetar, no ipak dosta uputno za silaz s izvježbanim, opreznim vodjama. Stanje se Bineru protiv svakog očekivanja brzo pogoršalo. Kad su putnici stigli u Giseitti — oko 100 metara udaljeno od opservatorija, izgubi Biner samosvijest. U pratnji bijahu prof. dr. Fuchs — sa sveučilišta u Erlangenu i njegov asistent dr. Deimler. Odmah prisile bolesnika na

umjetno disanje. Oko 10 i pol sati prije podne se činjaše, kao da zjenica i ruka nešto oživljuju, ali to potraja tek koji časak; liječnici oko 11 i pol sati izgubiše svu nadu, da će nesretniku spasti život. I ovaj jadnik umre, a umre od gorske bolesti.

Time završujem, uvjeren, da naš planinar ne će uginuti od — „gorske bolesti“.

S puta u Plevlje.

(Priopćio Vjekoslav Novotni.)

Sve glavne putove kao što i sve željeznice u Bosni i Hercegovini izgradi za vrijeme okupacije od god. 1878. vojna uprava, koja i danas još sva prometala kao i poštu u svojoj vlasti ima. Zato su i željeznice tuj sve državne.

Prije dvije godine predan je prometu onaj dio bosanske željeznice, koji vodi od Sarajeva sjevero-iztočno na granicu kraljevine Srbije a ujedno jugo-iztočno do sandžaka Novipazar. Do Megjegja teče željeznička ta pruga zajednički, te prevališ taj put od 97 km. za pet odnosno 6 sati. Od Megjegja do Vardišta na srpsku granicu ima 31 km., koje prevaljuje željeznička za dva sata, a od Megjegja do Uvca, na granicu sandžaka novopazarskoga, imaš 42 km., za koje vlak treba takodjer dva sata. Od Vardišta, sela sa kakovih 300 žitelja samih Srba, vodi tek staza dobar kilometar do srpske karaule (stražarnice) Balvan. Dva kilometra od Balvana stoji seoce Markovo polje sa pograničnom financijskom stražom. Tuj vodi kolnik za osam sati vožnje u Užice, grad s više od 7000 stanovnika. (Gostioničari Grbić u Užicama, a Schreiber u Višegradu poskrbit će se za podvoz.) Na pô puta kraj sela Kremne leži u ratnoj austrijskoj povijesti dobro poznati donekle još uščuvani Laudonov šanac.

Od Uvca, novoga neznačnoga naselišta, nastaloga tekiza okupacije, stići ćeš preko rječice Uvca, koјą tuj ide u Lim, za pô sata dobrim kolnikom u novopazarski grad Priboj na desnoj obali Lima. Od Priboja u Prijepolje — sve uz Lim — nema kolnika, već samo put za pješake i jahače; odaljeno je to mjesto od Priboja 35 km. Od Prijepolja u Plevlje ima opet dobar kolnik, kojim ćeš ono 45 km. prevaliti za 4—5 sati.

Željeznička ta Sarajevo—Uvac najbliži je pravac do željeznicu turske, koja od Mitrovice ide preko Usküba do Soluna. Čim se dakle izgradi gvozden put od Uvca do turske Mitrovice, spojen je u jednu ruku sav zapadni Balkan preko Sarajeva i Metkovića sa Jadranskim morem, a u drugu ruku preko Sarajeva i Zagreba ili Niša i Beograda — dakle na dvije strane — sa Peštom i Bečom.

Ja sam već prije tri — četiri godine mislio u Novipazar, nu radi dalekoga, tegobnoga i dosta nesigurnoga puta odgodio sam ga saznavši da se spremi željezni put. I ovoga ljeta mi se opet skoro taj put izjalovi. Spremah se naime sedamnaestoga kolovoza iz Sarajeva u Novipazar, a u to puče po Sarajevu glas, da

se je Plevlje diglo na Sulejman-pašu, svoga gospodara u Plevlju. Čekah još dva dana na potanje vijesti, pa kad ih ne bi, sjednem u željezni voz, koji me za četiri sata — 84 kilometra — povexe do stanice Ustiprače—Goražde.

Ta je željeznica obzirom na tehničke i prirodne divote jedna od najkrasnijih med evropskim gorskim željeznicama. Od sarajevske glavne stanice (528 m.) probila si je put kroz Čobaniju, Bistrik, Hrid i Alifakovac, južne mahale (dijelove gradske) sarajevske — u kameno podnožje starca Trebevića (1629 m.) penjući se mučno lijevom obalom Miljačke. Voz skače čas preko dubokih i strmih uvala, vododerina i jazina gorskikh, čas se gubi u kameni prorov, iz kojega izlazi na ogled plahe Miljačke, koja bučno preskakuje gole hridine i pećine stotinu i stotinu metara tik pod željeznicom. Onkraj se Miljačke duboko u klancu provlači glavna cesta, koja vodi na istok, kamo i željezni voz juri. Ovim klancem išla je u starom i srednjem vijeku od Vrbasa i mora sva kopnena trgovina do Carigrada, kako nam Jireček (Handelsstrassen in Ser. und Bosnien) dokazuje. I naši stari Dubrovčani znadu za taj put. Za dobar sat vožnje klanac na jednom zjevnem u krasnu dolinu. Odasvud te u ljetu grli sočna zelen, humci crnogorice i prostrane gorske livade. To je stanica i selo Pale (832 m.), ljetovalište Sarajevaca. Pred sobom u daljini ugledaš južno Jahoriň u planinu (1893 m.), a istočno novu, dugu, visoku i okomitu stijenu, u našoj narodnoj pjesmi toliko puta spomenutu Romaniju planinu sa Orlovom stijenom (1629 m.), koju je Kraljević Marko toliko puta prohodio. Nasred Romaniye planine pružila se na široko i daleko visoravan Glasinac sa nekoliko siromašnih sela. Taj Glasinac ogromno je predistorijsko grobište, na kojem se nalaze više hiljada starih grobova; narod ih zove gromilama. O njima obilno govori Glasnik zemaljskoga muzeja u Sarajevu god. 1894—1895. Ovamo se uputiše članovi arheološkoga kongresa, što se je sastao u Sarajevu god. 1894., na čelu mu glasoviti R. Virchow.

Željeznica juri izmedju Romaniye planine i Jahorine dižući se svejednako pred stanicom Stambulić (940 m.) do najviše visine od 946 m. pa zalazi tuj u 852 m. dugi prorov. Ovdje je ujedno razmedje rijeke Drine i Bosne. Željezni se put tada spušta preko kukova i stijena, jaruga i voda: Stambulića potoka, Grabovice, Rakite, Lisine, Gračanice, Laznice, Dragosine, Brnjice, Čemernice, Rakitnice, Ljutice, ljute Prače i mnogih drugih vrela i potočića, koje iz srca Ranjen planine jure u Praču. Uz ovu si je željeznica, stisnuta medju gomilama osovnih stijena, probila na čudan način svoj put. Ona skače sa ruba potoka u sam potok, u kojem si je put podigla na umjetno sagradjenoj pećini; onđe si je izbila prolaz dinamitom u liticu; sad šumi na lijevoj, sad preskakuje na desnu obalu; čas ju vidiš kao crnu neman kako iz kamena izlazi pa u isti mah opet izčezne u kamenu utrobu. Gdje nije nikad stupila ljudska nogu, gdje ni koza ne uzmože na brst, tuda gvozdena neman razmeće bistru vodu i tih kamen. Cijelim putem od Prače, nekad sijela biskupskoga i znatne trgovine dubrovačke, pa sve uz Banju stijenu do stanice Mesić-Rogatice — do 30 km.

daljine — željeznički se vlak mota duboko u ponoru rijeke Prače te ti se njen trag prikazuje kao niz galerija u kamen uklesanih, kojom se ona smuca nestalno i obijesno kao gorostasna zmija. Stotinu i stotinu metarcenti dinamita, što su ih ljudi i konji ovamo pronijeli, trebalo je tuj spustiti u te hladne dubine. Dan i noć drhtale su gore i pećine od užasne trešnje dinamitske. Trideset hiljada ljudi radilo je na toj pruzi istodobno od god. 1904. živom vatrom, pod zemljom, u tvrdom kamenu i u ledenoj vodi bijesnih potoka i rijeka.

U stanici „Ustiprača-Goražda“ ostavim vlak te ugledam tuj prvi put hiadnu, zelenkastu Drinu. Omnibusom se odvezem za sat (12 km.) preko Drine u Goraždu za 2 krune, nastanim u gostioni Čeha Olehle, koji i na stanicu i kraj stanice ima dobre svoje gostione, uzmem za sutradan na pošti biljet do Plevlja za 12 kruna, pa odem prije svega kroz grad opet preko novoga mosta na desnu obalu Drine, da u bistroj, kamenoj rijeci okupam zaprašeno tijelo i da odahнем u krasnoj okolici milovidne varošice, koja je svoje kuće nanizala pod brijegom s veće strane na lijevoj obali Drine.

Goražda (340 m.) je danas neznatna varoš od nešto preko 1500 žitelja, ponajviše muslimana; ima i nešto katolika i Srba. Što si javnih zgrada obično našao u drugim bosanskim gradićima, to imaš i ovdje: dvije džamije, katoličku kapelu, vojnu poštu i brzojav, žandarmeriju, financiju, kotarsku upravu, 3 škole (1 opću i 2 muslimanske), 2 bolnice (1 opću javnu i 1 vojnu); vojnici, kojih stoji ovdje veći odio, imaju svoje upravne zgrade, a povrh toga još i arapsku pastuharnu. Sva Goražda s tri je strana okružena gustom bukovom gorom. Lijepi vrtovi i krasni voćnjaci donekle mu zastiru čiste kuće. Mene je povrh toga zanimalo saznati, gdje je stajala ona tiskara, koja je u 16. vijeku tuj tiskala crkvenu knjigu.

Prije nego ćeš od stanice ući u Goraždu, opazit ćeš uz put desno malu srpsku crkvicu. To ti je Sopotnica, gdje je nekoć stajao veliki, glasoviti manastir, što ga je po narodnom kazivanju Herceg Stjepan sagradio. Pred crkvicom ima medju inima nadgrobni kamen, na kojem je uklesano glagolicom ime kneza Radoslava Širinića. Domaći su begovi opetovano iza razorenе te kuće božje nastojali, da se na novo crkva podigne držeći, da je taj Rade Širinić njihov pradjed bio. Kulturno znatna je ta crkvica još za to, što u njenom zidu ima rimskih spomenika. Od razvalina dakle rimskih, koje su tuj stajale, sagradjena je ta crkvica.

Ali Sopotnica upravo bijaše u 16. vijeku i sijelo tiskare, u kojoj su kaludjeri tiskali crkvene knjige glagolicom i bos. cirilicom. Naročito se spominju trojica iz prve polovice 16. vijeka i to: Božidar Goraždanin, djakon Radoje i Teodor Jeromonah.

Na Gjurgjevo se slavi ovdje crkveni zbor i krsno ime te crkvice, pa se tuj skupi sila naroda bez razlike vjere, kršćani i muslimani, da svetuju Gjurgjevo na grobovima davno sahranjenih svojih otaca.

Sutradan krenem prije pete ure u jutro u poštanskoj „diližansi“ pod

vojničkom pratnjom put Plevlja, pošto sam kod Olehle slatko spavao kao što mu je i hrana dobra bila.

Put u Plevlje vodi jedno vrijeme uz vodu desnom obalom Drine. Skrenuvši prema istoku ostavlja Drinu, te se okučima penje 15 km. kroz Kozaru planinu do han Kozare na 697 m. visine. Odavle se opet okučima malo spušta, da se na novo digne u Čajnici na 801 m. Od han Kozare do Čajnice ima 5 km.

Čajnica je grad kao i Goražda od 1500 žitelja, ponajviše muslimana, mala trećina njih su Srbi. Ima javnih zgrada i upravu kao i Goražda. Kuće, pod kojima teče potok Janjina, što dolazi iz Kozare planine, nanizala je Čajnica pod strminama crnogoricom obrasle gore Stražice (1439 m.) i Orlovice stijene (1311 m.), tako da su ju ove sa zapada i juga sasvim zatvorili i stisli kao u kotao, dočim se je s protivne strane nad Janjinim potokom izbočio silni kameni kuk, Čivči brdo.

Što strancu, koji sa istoka dolazi, u oči udara, jest vanredno čaran pogled na grad, a u njem na relativno velebnu, novu srpsku crkvu sa visokim tornjem. A ta crkva i jest predmet, koji ima za Čajnicu veliku znamenitost. U njoj se naime čuva čarobna i — kako misle — čudotvorna slika majke božje usred crkve pod badahinom; slika je ta sva srebrom okovana. Na Malu i Veliku Gospojinu ne može Čajnica često svjet primiti, što se tuj na proštenje sastane sa svih krajeva istoka — i kršćani i muslimani, žensko i muško, staro i mlado, da isprosi u bolesti i jadu za sebe ili svojtu svoju milost od te majke božje. I musliman se tuj pobožno klanja pred križem te prima svetu vodu i ulje.

Slika ta stajaše prije u niskoj, maloj potleušici kraj crkve. U tu potleušicu vode 4 kamene stube pod zemlju u mali prostor, malu izbicu, taracanu izlomljenim kamenom i ciglom. Tuj ima do 20 ikona, sve starinske, crvotočne, pa je tuj i ona čudotvorna slika od 16. vijeka čamila, dok joj se ne sazida sadanji velebni hram godine 1860.—1870. Slika je ta donesena iz manastira Banje kraj Priboja u Novompazaru. Kad je naime Sinan beg taj manastir razorio, ponesoše ju vjernici potajno u Čajnicu. Budući da je Sinan beg rodom Čajničanin, koji je tobožje po božoj volji Banju razorio, da slika čudotvorna može doći u Čajnicu; zato ju i jednakost štiju i muslimani i kršćani. Taj Sinan beg leži sa svojom kadunom i sinom u džamiji, koju je on sagradio prije smrti kraj te crkve.

Od Čajnice se s početka put opet spušta uz desnu obalu Janjine ispod gorskih visova obraslih gustom crnogoricom. Prešav han Mostine diže se jednakokokučima do sedla Metaljke, do granice Bosne i sandžaka novopazarskoga. Put taj od Čajnice do Metaljke ima 12 km.

Metaljka je malo novo naselište 1221 m. visoko, tek okupacijom niklo. Kuće mu sagrade vojne oblasti. Osim dvije tri turske kuće drži ovdje češka obitelj sitničariju i krčmu. Dvije straže stoje ovdje, dvije žandarmerije, dvije financije, dvije revizije prtljage i osobe — turska i naša austro-ugarska. Bez putnoga lista, kojega tu i jedna i druga oblast strogo pregleda i potvrđuje, ne možeš preći. To se primjerice vidi s toga, što jednoga moga suputnika muslimana ne

propustiše, jer mu je vrijeme označeno u putnom listu za jedan dan izmaklo.

Prodje sat, dok su revne oblasti svoj zvanični posao obavile. Pošta izmijeni konje, a mi krenemo dalje. Dobijem ovdje tri nova suputnika, tri Turčina, i to dva hodže, od tih bijaše jedan Arapin, i sarajevskoga bega.

Put se od Metaljke okučima uspinje još za 200 m. na bilo gorsko, Svjetlo Borje, obraslo divnom, gorostasnom omorikom. Na kilometar daljine nadjemo brzjavne žice na zemlji potrgane, i to jednu i drugu, tursku i našu, koje od Metaljke uporedo, ali zasebice, idu u Plevlje. Poštar htjede spojiti bos.-herc. žicu, a svi mu mi putnici pomogosmo, ali jalov bijaše sat naše muke, ne uspjesmo. Prevalismo tako od Metaljke 17 km. te stigosmo u Bojanić, selo od kakovih 300 naokolo rastepenih turskih kuća, a za daljnijih 12 km. u Gotovušu. Na jednom i drugom mjestu stoji veća kasarna i posada naše vojske, ujedno pošta. Ovo su ujedno ishodišta za cestovne patrole. Od Goražde naime pa sve do Plevlja i dalje u Prijepolje ceste su uvijek pod vojnom stražom. Dva do tri momka idu na puškomet daleko cestom jedni prema drugima, a osim toga pošta vozi još u drugim kolima sa sobom stražu. U Gotovuši stoji krasan dvor Bairović-paše, najbogatijega Turčina u Plevlju i okolicu. Ovaj opskrbljuje ugovorom našu vojsku u Plevlju sa svom menažom.

Od Gotovuše do Plevlja ima još 11 km. Od vrha Metaljke se do Plevlja — 40 km. — spuštaju na put gola gorska rebra. Kad si ostavio vrh Metaljke, ostavio si gorski raj, a ušao u zemaljsku kamenu pustoš. Jednolično se put vijuga pod rebrom tih pustih kosa, prelazeći čas niže čas više od jedne kose na drugu. Tu nema vrela, nema šume, nema vrtova ni voćnjaka. Ne pozdravljuju tuj putnika ni bujna sela, ni pitne livade, ni plodna polja. Jedva češ na dalekom tom putu sresti čovjeka. I u selu kao da je sve izumrlo. Nije čudo, kad su ti kuće jedna od druge često pô km. rastavljene, uz koje češ tek naći koju strn, koju voćku.

Na putu dostigsmo dvoje djece, dvije curice od 7 i 10 godina. Videći sirotice gdje teško idu, uzesmo ih dozvolom poštara u kola, te ih stisnemo uza se. Putovahu iz Foče u Plevlje nekoj strini; bijaše to siročad bez oca i majke. Ohrabreni pjevalu nam hrvatske pjesme, a i mi — osim Arapina — s njima. Tako odbijasmo uz tu djecu nesnosnu žegu, prašinu i putnu dosadu, nadarivši djecu još prije rastanka.

Tako stigosmo oko 4 i pô sata po podne pred vojnu poštu u Plevlje, prevalivši dan prije željeznicom 84 km. za 4 sata, a taj dan od jutra 4 i pô sata, opet 84 km. kolima.

Plevlje ili turski Tašlidže (t. j. kameni kraj) jest najveći, najljepši i najznamenitiji grad u sandžaku. Okružen je sa svih strana visokim golim brdinama; kuće su mu se skupile na gusto u plodnoj kotlini, koju protiče rijeka Čehotina, što kod Foče ide u Drinu. Grad stoji 830 m. nad morem te broji do 10.000 žitelja, od kojih su dvije trećine muslimani a jedna trećina Srbi, ne uračunav ovamo po kojega doseljenika jevrejca i posadu našu od 2000 momaka. Ima tuj džamija a od god. 1886. i katol. vojna kapela podignuta u logorištu. Muslo

mani i Srbi imadu dakako svaki svoju osnovnu školu, a i neku vrst srednje, kako oni kažu, u toliko, što se tuj uče u srpskoj školi franceski, a u turskoj latinski, ali tek u glavnom te jezike samo pisati, kako mi to kazivaše tamošnji austro-ugarski konsul, L. grof Drašković.

(Svršit će se.)

Društvene vijesti.

Pristupiš u hrv. planinarsko društvo kao redoviti

Novi članovi p. n. gg.: Bastan Petar, Gendić Josip, Kiseljak Rudolfo, Manelj Miro, Rosenberg Ibis, Starčević Tomo, svi u Zagrebu.

Znakovi hrv. planinarskoga društva mogu se opet dobiti kod društvenoga blagajnika gosp. Exnera, urara i draguljara, Petrinjska ul. br. 7., komad po 2 K.

Put do piramide na Plešivici počam od Polanice popravilo je sl. poglavarstvo upravne općine plešivičke. Osim toga posjeklo je ondje smetajuće granje.

Ali što valja ovdje javno osobito istaknuti, jest za ono sl. poglavarstvo i cijeli upravni odbor vrlo odlična službena potvrda od 1. rujna t. g. br. 1921., kojom javlja, da će svake godine godišnjim svojim proračunom društvu našemu osjegurati neki stalni prinos za uzdržavanje te piramide.

Za tu uvidjavnu i shodnu odluku, koja jamačno ne će ni tomu sl. poglavarstvu ni općini bili od štete, izriče ovaj upravni odbor i ovim javnim putem svoju odličnu zahvalu.

Na Sljemenu, Kraljičinom Zdencu i u Šestinskoj gospoštinskoj lugarnici prodavaju lugari posebnih krasnih razglednica hrv. planinarskoga društva sa mjesnim društvenim žigom frankiranih komad po 10 novčića.

Umoljavaju se vrlo uljudno sva p. n. gg. i gospodje, koji će na Sljemenu noćiti, da upišu svoje ime i dan svoga konaka u knjigu prenočnika. Knjigu valja tražiti od lugara.

Dr. Vratislav Černy kao referent kluba českih planinara i generalni tajnik slavenskoga planinarskoga sastanka u Pragu priposla nam mjeseca kolovoza pismo, iz kojega razabiremo, da se je u Ljubljani 8. rujna obdržavao sastanak u tu svrhu, kako bi se sva slavenska planinarska društva ujedinila u savez.

Kako su se izvršujući članovi našega društva bili kojekuda izvan domovine razišli pa se tek listopada vratili, zateče nas već gotov posao u tom smijeru.

Žaleć, što nismo imali prigode biti na stanku u Ljubljani, donosimo ovdje doslovce jedan prilog pismu, što nam ga je dr. Černy priposlao o osnutku sveslavenskoga planinarskoga saveza.

Drugi prilog, koji sadržaje osnovu pravila za sveslavenski savez, iznijeti ćemo u hrv. prijevodu drugom zgodom.

Prilog taj glasi ovako:

Slavenskaturistika.

Turistika je više od svega ostalog pozvana, da bude važnim faktorom praktične uzajamnosti, jer se uzajamnost može razviti jedino poznanjem krajeva i prilika.

Ta i danas poznanstva, vrlo često slučajno nastala na putovanjima, razviše vrlo duboko korenje i postadoše početkom i zarokom dugoljetnih, važnih i plodonosnih saobraćaja.

Ovi turistički saobraćaji množeći se danomice sve više i više dade nam priliku, da možemo danas govoriti već o razmahu slavenske turistike.

A razmah ove slavenske turistike pobudjuje u nama i nehotice misao ujedinjenja tih za sada još manje više razcepkanih sila, da mnogobrojne turističke i organizovane i neorganizovane redove

zdržimo za uspješnije uzajamno zajedničko djelovanje.

Kada bi dačle članstvo i pripadnost velikoj zajedničkoj organizaciji turističkoj pa te sile i njihove uzajamne veze primile na sebe oficijelan značaj i više svjestan, nema sumnje, da bi i uspjeh počinjeći iz njih za slavensku stvar bio veći i važniji.

Ovi turistički slavenski dodiri imali bi za naravnu posljedicu pobliže uzajamno upoznavanje slavenskih jezika: mnoga predrasuda, mnoga umišljena nemogućnost naučiti se pojedine slavenske jezike rasplinula bi se i otpala.

Jezično upoznavanje pa takav pristupačan i praktičan način imao bi za posljedicu temeljnije poznavanje kulturnih i političkih prilika drugih slavenskih grana — a s tim pojačanim osobnim dobrodrom na neutralnom terenu — turističkom — nestalo bi i mnogo umjetnih razlika u nazorima; mnoga pitanja bi se pretresla, mnoga ozbiljna nesporazumjenja bi se izjasnila, a mnogi ozbiljni protivnici upoznavajući se osobnim saobraćajem i naučivši se uzajamno cijeniti i uvažavati, dali bi si ruke pomirnice, a iz toga bi se radjao plod i uspjeh zajedničke stvari slavenske.

Organizovanje i udruženje turističko koristilo bi ne samo širokim obzirima i interesima slavenske uzajamnosti, nego posebice i svakom pojedincu pripadniku saveza.

Pojedinac, iskazavši se kao pripadnik i član velikoga turističkoga saveza, našao bi u cijelom slavenskom svijetu pripravljene za njega sve pogodnosti, koje bi mu članstvo takovog saveza pružalo. našao bi svuda kod članova, ili kod mještane savezne organizacije, na koju bi se po pravu obratio, koje kao član organizacije uživa, uvijek pripravnoga savjetnika i vodiča.

Čvrstim temeljem turističke organizacije bila bi turistička udruženja i društva koja već djeluju te za sobom imaju već cijeli niz godina plodonosnoga djelovanja te obilnu spremu iskustva stečenog u cijelom slavenskom svijetu; takova su društva poimence:

1. Česky odbor slovinského društva v Praze.

2. Turisticka jednota v Brne.

3. Jednota českých turistů ve Vídni.

4. Pohorska jednota Radhošť ve Frenštate pod Radhoštem.

5. Bosansko-hercegovački turistički klub u Sarajevu.

6. Slovensko planinsko društvo v Ljubljani.

7. Primorsko planinsko hrvatsko društvo na Rijeci.

8. Planinsko i turističko društvo „Ljubnjava“ u Zadru.

9. Hrvatsko planinsko društvo u Zagrebu.

10. Towarzystwo Tatrzańskie w Krakowię.

11. Bugarsko turističko društvo „Trapezia“ u Trnovu.

12. Rossijskoe obščestvo turistov u Petrogradu.

13. Krymsko kavkazkij gorni klub u Odessi.

14. Jednota lyžaru v Kral. Českém v Praze.

Ovi imaju cio niz mjestnih odbora sa impozantnim brojem članova, tako, da bi taj skup njihovih članova već danas bio važnim faktorom slavenskoga saveza.

Zajednički organ — časopis — primači bi i uvrštavao priloge u svim slavenskim jezicima, a svaki član saveza postao bi čitaocem svih slavenskih jezika.

Medju zadaćama slavenskoga turističkoga saveza osim pogodnosti, koje bi članovima u svim slavenskim zemljama bile zajedničke, bile bi i zadaće šire naravi, tako n. pr.: organizacije turističke slavenskih djaka i u opće mladeži, očuvanje i uvađanje čisto slavenskih naziva mjesta te otvaranje i pohadjanje slavenskih kupališta itd.

Krajevi, koji pripadaju Slavenima i u kojima Slaveni obitavaju, spadaju među najkrasnija mjesta zemlje:

Jadransko more s Dalmatinskim podbrežjem, s čarobnim crnogorskim Ulčićem; Crno more s Krimom; slovenske

Alpe s poetičnim Jezerskim i Bledom; lanac Dinarskih Alpa s veličanstvenim stijenama Hercegovine i Crne Gore; slavenske Tatre polo-poljske i ruske, polosjovačke s čarobnim Zakopanima; češke Krkonoše i Šumava, Luhačovice; veličanstveni Balkan, Rila i Rodokopi s dražesnom crnom Korijom; Ural, Kavkaz — to su samo pojedina imena cjelokupnoga slavenskoga posjeda.

Slavenskim turističkim savezom i udruženjem sve bi ove prirodne krasote postale u neku ruku zajedničkim vlasništvom svih Slavena, njihovom dragom domajom, čija bi vrata svakom Slavenu bila otvorena, ne kao milom gostu, nego u istinu kao domaćem čovjeku.

Iz ovoga razmatranja jasno se vide sve koristi osnutka „Slavenskoga turističkoga saveza“, kao djeca onih slavenskih uredaba, čiji sveslavenski karakter spada u okvir uzajamnosti slavenske.

Slavenski turistički savez može i djelovati će u svom opsežnom zahvatu i po

važnosti i po svrsi svojih zađača kao jedna od najvažnijih institucija slavenske uzajamnosti; uredjenje toga saveza na temelju već postojećih zemaljskih i mjestnih udruženja oslanjajući se na priličan broj njihovih članova a i na sveopću oblubljenost i razvoj turistike — neće biti skopčano s velikim poteškoćama, te će u najkraćem vremenu moći stupiti u život i djelovanje toga saveza.

Predlažem:

Slavni slete! — Molim, da se izvoli uredjenje slavenske turistike i osnivanje „Slavenskoga turističkoga saveza“ proglašiti kao jednu od najnužnijih uredaba slavenske uzajamnosti, te provedbe te misli prenijeti na zajedničko djelovanje spomenuti i do sada već djelujućih turističkih organizacija, a „Klub českých turist“ da se zamoli, da djelovanje već započeto u tom smjeru vodi sve do definitivnoga ostvarenja toga saveza.

Književne vijesti.

Rome au 20e siècle, napisao Guibert, Paris, 1908. 3.50 franka.

Voyage en Portugal, napisali Beauregard et Fouchier, Paris, 1908. 2 franka.

Kamniške ili Savinske Alpe, I. svezak, napisao Ferdinand Seidl, Ljubljana, 1907., izdala Matica Slovenska (cijena ?). To je naslov knjizi, u kojoj pišac plastički i pun ljubavi opisuje krasne alpinske krajeve. Preporučamo toplo knjigu.

Češki zemaljski savez izdade knjigu u Pragu (cijena ?) pod naslovom: Jubil-

tarni ilustrovani vodič po Pragu. Kako već naslov kazuje, to je do sada najljepši i najsavršeniji vodič po Pragu. Vodič taj izdat će se još franceski, engleski, poljski i ruski.

Horni Sazava (gornja Sazava) u Češkoj naslov je knjizi, što ju je napisao 1908. Ant. Kubista. (Cijena ?) U njoj se opisuju češki krajevi: Lipnica, Nemecky Brod, Pohled, Pribislav, dio Sazave i gore zdarske.

Jaroslav Brož opisa pod naslovom Z Budějovic k u pramenům Vltavy južnu polovinu Šumave češke. Prag, 1908. (cijena ?).

Sadržaj: Mangart. (Piše Josip Pasarić). — Gorska bolest. (Saopće D. Fran S. Gundrum-Oriovčanin. — S puta u Plevlje. (Priopćio Vjekoslav Novotný.) — Društvene i književne vijesti.

Vlasnik i izdavatelj: „Hrv. planinarsko društvo.“ — Za odgovornoga urednika: Novotni Vjekoslav Tisak Antuna Scholza.